

— **Hazai és külföldi könyvtári buvárlatok.** A Nemzeti Múzeum megbízásából a nyári szünetben a múzeumi könyvtár következő tisztviselői tettek könyvtári buvárlatokat. Majláth Béla könyvtárőr a bécsi történeti kiállítást tette tanulmány tárgyává, melyen a Nemzeti Múzeum könyvtára 13 ritka nyomtatvánnyal, metszettel és egyleveles nyomtatvánnyal, Simor János esztergomi bibornok-érsek 3, herczeg Eszterházy Miklós 50, gróf Pálffy Daun Lipót 10, Keglevich Angelica grófnő 1, Ráth György 1, és Sopron városa levéltára 1 darabbal, vagyis 7 hazai kiállító 79 darabbal vett részt. A kiállítás történeti bibliographiai, mű- és culturtörténeti szempontból igen tanulságos volt s a kutatóknak a tanulmányozásra rendkívül gazdag anyagot szolgáltatott. Majláth tagja levén azon bizottságnak, melyet a m. történelmi társulat Budavár visszafoglalásának kétszázados évfordulója alkalmából, az 1886-ban rendezendő budapesti történeti kiállítás előmunkálatainak megtételére kiküldött, a kiállítást összes arányaiban behatóan tanulmányozta, különös tekintettel azonban a magyarországi vonatkozású nyomtatványokra s műtárgyakra, melyekből a kiállítás jelentékeny contingenst szolgáltatott. Kutatásainak eredményét önálló tanulmányban szándékozik feldolgozni, melyből a »Pesti Napló« f. é. 264. 265. száma igen érdekes mutatókat hozott. Csontos János múzeumi könyvtári segédőr, a heiligenkreuzi, santflóriani, kremsmünsteri, seitenstetti és linzi zárdakönyvtárakban, továbbá az augsburgi, nürnbergi, bambergi és erlangeni nyilvános könyvtárakban folytatta kutatásait a »magyarországi vonatkozású középkori kéziratok és Corvin-codexek felderítésére«, az ezekről irandó bibliographiai monographiához. A heiligenkreuzi cistercita könyvtárról tudomásunk volt, hogy az ötvenes években Jankovich Miklós hagyatékából jelentékeny számú kézirattal gyarapodott, melyeket Komáromy heiligenkreuzi apát Jankovich örököseitől vásárolt a könyvtár számára. Ezen kéziratok átvizsgálása képezte Csontos kutatásainak tárgyát. A mostani könyvtárnok: P. Swoboda János úr azonban, ki a könyvtári hivatalt csak rövid idő óta ideiglenesen viseli, ezen vásárlásról nem tudott adni felvilágosítást. S mivel Komáromy apát évekkal ezelőtt meghalt, s a régi könyvtárnok dr. Neumann ismert orientalista s bécsi egyet. tanár ez idő szerint Heiligenkreuzban nem volt, a vásárlásra

(conclivis), frater Jacobus de paradiso, frater Petrus monachus professus de Pastro.»

Seitenstettenben a benzések könyvtárában a következő kéziratok voltak átvizsgálandók: 1. Antonii Constantii poetae itali elegia ad Mathiam Hungariae Regem, melyre Mátyás király nevében Janus Pannonius felelt. Ezen elegia Janus Pannonius költeményeiből hiányzik s irodalmunkban a Csontos által a mülki könyvtárban talált XV. századbéli kéziratból ismeretes. Ugyan ő talált ezen elegiából egy másik XV. századbéli kéziratot, az olmczi csász. nyilv. könyvtárban, mely ekkorig felhasználva nincsen. A seitenstetteni könyvtárban van a harmadik ilyenmő kézirat, mely az előbbi kettőnél régibb, 8-adrétben 6 levélből áll s önálló egésznet képez. 2. Oracio Polycarpi, In Cancellaria Mathie Hungariae Regis protonotarii acta Nürnbergi coram amplissimo conventu electorum sacri imperii anno domini millesimo quadringentesimo sexagesimo primo, XVI. kalendas marcias; XV. sz. kézirat egy colligatumban, 3 levél. (Megvan egy múzeumi és több külföldi kéziratban is.) 3. Joannis Regiomantani Tabulae Mathiae Regi dicatae. XV. sz. kézirat. 4. Joannis Pannonii Eppi Quinqueecclesiarum in Laurentium Vallam epigramma, a »Laurentii Vallae libri VI. de elegantia linguae latinae« című XV. századbéli kéziratban. Sant Flóriánban az ágostonrendiek nagyszerű könyvtárában, melyet P. Czerny Albin könyvtárnok mintaszerűen rendezett, s hol a kutatóknak külön dolgozóterem áll rendelkezésére, Mária királyné psalteriuma, a »Psalterium trilingue latinum germanicum et polonicum« érdekelte buvárunkat. E kézirat a XIV. sz. származik, a magyar Anjou címekkel és egymást keresztező, 2 góth m.-ből álló monogrammal van díszítve, s a tudományos irodalomban mint legrégebb lengyel nyelvemlék ismeretes, melyről ekkorig egész irodalom keletkezett. E kéziratot sokan Mária királyné egykori tulajdonának tartják. Csontos paleographiai és provenientialis szempontból vizsgálta meg a kéziratot s az eddigiektől eltérő eredményre jutott. Ezenkívül még a következő hazai vonatkozású kéziratok érdemelnek figyelmet: a) Historia de S. Elisabetha, című két leveles töredék, a XIII. század második feléből neumákkal és hymnusokkal.

A töredék régi breviariumból származik s tartalmazza a sz. Erzsébet officiumának, hymnusának és sequentiájának legrégebb dallamát. *b*) *Legenda longa et sermo de S. Elisabetha*, és *Tropus de s. Elisabeth cum notis musicis*, mind a kettő a XIV. századból. *c*) *Liber sextus decretalium cum glossis Joannis monachi*. XIV. sz. hártya kézirat, borítéktábláján közjegyzői okmánnyal 1388-ból, melyben »Theodoricus condam successor scolarium de Corona nunc vero de rivulo dominarum« az ellene támasztott rágalmaktól tisztáztatik. (Ez oklevelet kiadta Teutsch.) *d*) *Instructio principis terrae ad regendos bene populos*. *Compilatus a Ferdinando III. Imperatore, nunc vero ab Ludovico Batthyány comite et campo mareschallo Josepho archiduci in xenium oblata*. XVIII. századi kézirat. A könyvtár története és kéziratai különben Czerny Albin alapos monographiáiból ismeretesek. Kremsmünsterben a benzések gazdag könyvtárának kéziratairól P. Hugo Schmid könyvtárnok nagyszabásu raisonné catalogust indított meg, melyből ekkorig 3 füzet látott napvilágot. Itt a Mátyás király korára vonatkozó kéziratok érdemelnek figyelmet. Kiemeljük: *α*) *Oratio funebris Joannis Rôt de Casu Illustris Comitiss Virici de Cillia*. (Cod. lat. 10.) XV. sz. colligátumban. Tudunkkal kiadatlan. *β*) *Ladislai Regis Hung. legatio ad Regem Galliae ad petendam sponsam, germanice*. XV. sz. kézirat. *γ*) *Collatio habita Vienna coram gubernatore Regni Hungariae et Domino Cardinale Archi Eppo Strigoniensi et Domino de Cilia et ceteris episcopis et prelati de regno Hungariae et Comitibus pluribus et ambasciatore Bohemie Moravie etc. pronuntiata per magistrum Jodo cum de Hailbrunna*. XV. század papirkézirat (Cod. lat. 85.) *δ*) *Isota Nogarolla levelezései az olasz humanistákkal és másokkal*. Ezenkívül több XIII—XIV. sz. kéziratban megvan sz. Erzsébet legendája, officiuma és többféle hymnusai neumákkal; továbbá: »Genealogia Sancte Elisabethe et beate Hedvigis, quae fuit soror matris S. Elisabeth. XIV. századi hártya kézirat; és más bennünket érdeklő, de már felhasznált kéziratok. A linezi zárdakönyvtárakból a Capucinusok könyvtára érde-

mel figyelmet, mely a szerzetnek hazánkkal való összeköttetésénél fogva több ritka magyarországi vonatkozású ősnymtatványt s egyéb könyveket tartalmaz. Bennünket érdeklő kéziratai azonban nincsenek. Az erlangen i egyetemi könyvtár, az itt levő Corvin codex miatt bír reánk fontossággal. A kézirat kis gót betűkkel, finom hártýára van írva s latin bibliát tartalmaz. Sem a címlapon, sem a szövegben nincs sehol Mátyás király címere, de a finom kivitelű préselt bőrkötés mind a két tábláján rajta van reliefben Mátyás király tallérnagyságu arczképe a gyűrűs hollókkal, s ezek alapján vindikáljuk a Corvinának. A kézirat a brandenburgi örgrófok ansbachi könyvtárával került Erlangenbe s a Corvina ekkor ismert maradványai közt az egyedüli, mely boritéktábláján Mátyás király arczképével van díszítve. Ez leginkább a bécsi ambrasi gyűjteményben levő arczképhez hasonlít, de a király halántéka körül nem cserfalevele, hanem babérkoszorut tüntet fel. A kötés a wolfenbütteli Psalterium kötésével egy műhelyből való. A bambergi királyi könyvtárban a bennünket érdeklő kéziratok a következők: »1. Elisabethens Leben, egy a XIV. s egy a XV. századból. 2. Petri Beneventani Compilatio V librorum Decretalium, tertia vocata quam Paulus Vngarus interpretatus est. XIV. sz. hártýakézirat. 3. De Attila Rege Hunnorum Rubrica. XIV. sz. kézirat. 4. Joannis Mandevilla: Reise in den Orient. XV. sz. kézirat. 5. A bambergi királyi archivumban érdekes acták Magyarország XVI—XVII. száz. történetére. Az augsburgi királyi könyvtárban ismeretes »Claudius Ptolomaeus Cosmographiája«, melyet 1465-ben egy névtelen hazánkfia másolt, és Joannis de Manlevilla iter Sanctum in lingua vulgari. XV. sz. kézirat. Jacobus de Marchia (szegedi quardián) collatioja a budai rabbi ellen, melyet Georgius Rauttenstrauch in Pelisio (Pilis) a XV. században másolt, a müncheni udvari könyvtárba került és kiadatlan; a többi hungaricák fel vannak használva. Ismeretlenek azonban irodalmunkban a Thuróczy krónikájának augsburgi kiadására vonatkozó levelezések, melyet a krónika hazai kiadóí, különösen Theobaldus Feger budai könyvárús Rat-

dolt Erhard augsburgi nyomdászszal folytattak. Ezek a XV. századbeli hazai művelődési viszonyokra érdekes világot vetnek s felderítésükre megtette Csontos Augsburgban a kellő intézkedéseket. A »nürnbergi Germanisches Museum« könyvtárában levő hungaricák ismeretesek. Egészen ismeretlen azonban a nürnbergi városi könyvtárban levő, II. Ulászló könyvtárából származó azon fényes kiállítású kézirat, melyet Csontos ezuttal itt felkutatott.

Ez ívrétű kézirat latin nyelven van írva s a kiválóbb szultánok életrajzát tartalmazza. Szerzője ismeretlen, de az ajánlás után ítélve, melyben az ismeretlen szerző II. Ulászlónak írja, hogy a munkát az ő megbízásából írta, következtetjük, hogy a munkát oly ember írta, ki II. Ulászló szolgálatában állott. Bonfin legyen-e, vagy Nagonius? Nem akarjuk ezuttal eldönteni. A kéziratot 7 ív-rét nagyságú fényes miniature díszíti, melyek ugyanattól a miniatortól valók, ki a velencei Averulinust, a müncheni Beda Venerabilist és a Pulszky Ferencz által Gherardonak tulajdonított Corvin-codexeket festette. A kézirat címlapján a címernek való hely üresen maradt, de két oldalon ott van II. Ulászló monogramja W. R. (Wladislaus Rex), mint a müncheni, párisi, prágai és más codexeken. E kézirat tehát arról tanuskodik, hogy azon miniator, ki az említett Corvin-codexeket festette, II. Ulászló szolgálatában is állott. Ki legyen ezen érdekes ismeretlen? a madocsa apát-e, kinek neve II. Ulászló 1494-iki udvartartásában előfordul, vagy pedig más? nem tudjuk meghatározni. Ezenkívül van még a városi könyvtárban Dürernek következő eredeti kézírata: »Vier Bücher von menschlichen Proportio« ívrétben igen jól conserválva.

Mindezen kéziratokat Csontos bibliographiai szempontból behatóan megvizsgálta, a történeti becsűeket lemásolta s azok jellemző lapjait a múzeumi könyvtár számára lefényképezte. Ezenkívül a nürnbergi királyi levéltárban nyomozásokat indított meg Koberger Antal nürnbergi XV. századbeli nyomdász magyarországi vonatkozásainak felderítésére, melytől a XV. századbeli hazai könyvkereskedés történetére, sőt az 1484-iki esztergomi missaléban foglalt s állítólag Kobergernél Nürnbergben megjelent szent István királyról szóló magyar éneknek mibenlétéről is érdekes felvilágosításokat várhatunk. Megjegyezzük

hogy Csontos ez alkalommal általános bibliographiai szempontból a nürnbergi »Germanisches Museum« nyomdászat előtti metszeteit, nyomtatványait és ritka kéziratait is áttanulmányozta, valamint átkutatta a müncheni kir. udvari könyvtár és az ottani nemzeti muzeum ősnymdászati ritkaságait, melyekből e két intézet rendkívül gazdag gyűjteményt bír. — Dr. Fejérfataky László a muzeumi könyvtár oklevélgyűjteményének levéltárnoka a német-ujvári ferenczrendiek könyvtárát vizsgálta át, melyben nagybecsű hazai vonatkozású középkori kéziratokat, három hazai XV. századi magyarországi könyvmásolót, egy XIII. sz. magyarországi missálet, egy XV. sz. magyar nyelvemléket, számos pálos- és ferenczrendi kéziratot és egy ismeretlen XVI. századbéli német-ujvári magyar nyomtatványt talált. Kutatásainak eredményéről folyóiratunk más rovata hoz jelentést. Utaljuk erre olvasóinkat.

Zárjuk vázlatos jelentésünket annak constatalásával, hogy a múzeumi könyvtár tisztviselőinek ez évi tudományos kutatásai a hazai bibliographiának jelentékenyen gyümölcsöztek.

— **Tarczy Lajos könyvtára.** Néhai Tarczy Lajos, a néhány év előtt elhunyt hírneves pápai tanár s akadémiai rendes tag körülbelül 5000 kötetből álló szakkönyvtárt hagyott hátra, melyre ezennel felhívjuk a szakférfiak figyelmét. A boldogult 40 évet meghaladó időn át a természettudományoknak szenvedélyes művelője volt, mely idő alatt ezen irodalomból jelentékeny szakkönyvtárt gyűjtött össze. Gyűjteményében megvannak a Magy. Tudom. Akadémia kiadványai s a hazai szakirodalom termékei teljesen, a külföldi szakirodalomból pedig a kiválóbb munkák. Kivánatos volna, hogy ezen könyvtár, melyben a felsoroltakon kívül, a Tudományos Gyűjtemény egy teljes példánya, továbbá jogi, történeti és politikai munkák is találtnak, el ne kallódjék, hanem együtt maradjon s valamely hazai intézet számára biztosítsák. Megszerzése méltányos feltételek mellett lehetséges,

— **A Thökölyi Sabbas-féle fővárosi intézet könyvtára,** mely körülbelül 6000 kötet nyomtatványból áll, rendeztetik. A rendezést Popovics Mladen intézeti felügyelő vezeti, kinek képzettsége és ügyszeretete biztosítékot nyújt aziránt, hogy a műveletet a könyvtártudomány mai igényeinek megfelelőleg fogja végrehajtani.